

Sisällys

Alkusanat	III
Kirjoittajat.....	XI
Lähteet	XVII
Kuviot ja taulukot	XI
Säädösluettelo	XXV
Keskeiset termit ja lyhenteet	XXVII

Päivi Mäkelä ja Jussi Tapani

1. Johdanto	1
1.1. Tutkimusten jatkumolla	1
1.2. Tutkimuskohteena tulipalorikosten läpivirtaus.....	2
1.3. Läpivirtaustutkimus empiirisen oikeustutkimuksen yhtenä lajina.....	4
1.4. Tutkimuksen temaattiset kokonaisuudet, lähteet ja metodit.....	9
1.5. Tutkimuksen rakenne	11

Mari Lehtimäki

2. Empiirinen tarkastelu rikosten tunnistamisesta ja poliisin tutkinnan sisällöstä vuoden 2007 palonsyyn tutkinta -ilmoituksissa	13
2.1. Toisen pääluvun tausta ja tutkimustehtävä.....	13
2.1.1. Tutkimuskysymys ja tutkimusaineisto	14
2.1.2. Tutkimussuuntaus ja teoreettinen kehys	17
2.1.3. Yhteys muuhun tutkimukseen	20
2.1.4. Aiheen tausta, rajaus ja käsittelyjärjestys	22
2.2. Tulipalojen tutkinta	27
2.2.1. Pelastuslaitoksen palontutkinta	29
2.2.1.1. Normipohja	29
2.2.1.2. Palontutkinnan sisältö.....	30
2.2.1.3. Rooli rikosprosessissa	33
2.2.2. Poliisin palonsyyn tutkinta.....	35
2.2.2.1. Normipohja	36
2.2.2.2. Palonsyyn tutkinnan aloittaminen.....	38
2.2.2.3. Tutkinnan sisältö.....	41
2.2.2.4. Laatu palonsyyn tutkinnassa	44
2.2.2.5. Havaintoja tuhotöistä.....	49
2.2.3. Paloja tutkivat muut tahot ja normipohja.....	53
2.2.3.1. TUKES.....	54
2.2.3.2. Onnettomuustutkintakeskus.....	55
2.2.3.3. Työsuojeluviranomainen	58
2.2.3.4. Vakuutusyhtiöt	59
2.3. Aineiston käsittely ja luokittelu.....	62
2.3.1. Aineiston haku	62
2.3.2. Aineiston lukuvaihe.....	63
2.3.3. Tapausten laatuluokittelu	66
2.3.3.1. Päätökset.....	68
2.3.3.2. Toiminta	72

2.3.4.	Palon syttymissyiden luokittelu	76
2.4.	Empiirinen osuus: palosynyn tutkinnat 2007	90
2.4.1.	Palokohteet	93
2.4.2.	Syttymisen syyt	96
2.4.2.1.	Syttymissyty – ihmisen toiminnalla välillistä, vähäistä tai ei merkitystä	98
2.4.2.2.	Syttymissyty – ihmisen toiminta aiheutti palon	101
2.4.3.	Tutkintalinjan valinta ja rikosten tunnistaminen	109
2.4.3.1.	Ei rikosta tai rikoksen mahdollisuus epäselvä	112
2.4.3.2.	Rikoksen mahdollisuus	117
2.4.3.3.	Rikoksen tunnusmerkistön täyttäneet	119
2.4.3.3.1.	Rikosilmoitus oli tehty	120
2.4.3.3.2.	Ei rikosilmoitusta, ei suoraa vaikutusta lopputulokseen	122
2.4.3.3.3.	Ei rikosilmoitusta, oli vaikutus lopputulokseen	125
2.4.3.4.	Ympäristörikoksen mahdollisuus	131
2.4.3.5.	Palokuolemat aineiston valossa	133
2.4.4.	Tutkintatoimenpiteet	136
2.4.4.1.	Tekninen tutkinta	141
2.4.4.2.	Taktinen tutkinta	143
2.5.	Yhteenveto	148
2.5.1.	Tulkintaongelmien kokoavia näkökohtia	148
2.5.1.1.	Tulen käsittely	150
2.5.1.2.	On omiaan aiheuttamaan [yleistä] vaaraa	154
2.5.1.3.	Syyteoikeudesta	158
2.5.1.4.	Toisen omaisuus	161
2.5.2.	Lopuksi	164

Päivi Mäkelä

3. Tutkimusaineiston kokoaminen, tapausten pääpiirteet,

läpivirtaus ja siihen kulunut aika rikosnimikkeittäin	171
3.1. Pääluvun rakenne	171
3.2. Tutkimusaineiston muodostaminen ja keruu	171
3.2.1. Rikosilmoitusten hakuprosessi	171
3.2.2. Aineistorajaukset – mitä ei otettu mukaan?	174
3.2.3. Rikosilmoitusten tilastollisen käsittelyn ja esitutkintamateriaalin kokoamisen vaiheita	175
3.2.4. Syyttäjä- ja tuomioistuinaineiston kokoaminen	176
3.3. Piirteitä vuoden 2007 tuhotöistä	179
3.3.1. Aineiston karsintavaiheet	179
3.3.2. Rikosnimikkeet ja eteneminen esitutkinnassa	180
3.3.3. Tuhotöinä tutkitut tapaukset kohteittain	182
3.3.4. Tuhotöinä tutkittujen tapausten läpivirtaus rikosprosessissa	184
3.3.5. Syyttämättäjättämispäätökset tuhotöinä tutkituissa palotapauksissa	188
3.3.6. Tahalliset palot ja kuolemantapaukset vuoden 2007 aineistossa	193
3.4. Tulella toteutetut törkeät vahingonteot vuonna 2007	194
3.4.1. Törkeiden vahingontekojen karsinta tutkimustyötä varten	194
3.4.2. Tulella toteutetut törkeät vahingonteot: nimikkeet ja eteneminen tutkinnassa	195
3.4.3. Tulella toteutettujen törkeiden vahingontekojen jakautuminen eri kohteisiin	196
3.4.4. Törkeinä vahingontekoina tutkittujen tapausten läpivirtaus rikosprosessissa	198
3.5. Palot petosrikoksina vuosina 2006 ja 2007	200
3.5.1. Petostapausten haku ja sen rajoitukset	200

3.5.2.	Nimikkeet ja eteneminen tutkinnassa petoksina tutkituissa tapauksissa.....	201
3.5.3.	Palojen kohteet polttamalla toteutetuissa petoksissa	202
3.5.4.	Petoksina tutkittujen palotapausten läpivirtaus rikosprosessissa	204
3.5.5.	Syyttämättäjättämispäätökset petoksina tutkituissa tapauksissa.....	206
3.5.6.	Lyhyesti petosrikoksista epäillyistä.....	208
3.6.	Tutkittujen rikosten läpivirtausaika rikosprosessissa	209
3.6.1.	Läpivirtausajan etapit.....	209
3.6.2.	Aineiston karsinta kuvaavan läpivirtausajan tavoittamiseksi.....	211
3.6.3.	Tuhotöinä ja törkeinä vahingontekoina tutkittujen tapausten läpivirtausajat	213
3.6.4.	Petoksina tutkittujen tapausten läpivirtausajat.....	218
3.7.	Johtopäätöksiä	224
3.7.1.	Tapausten läpivirtaus rikosprosessissa	224
3.7.2.	Läpivirtausaika rikosprosessissa	225

Dan Frände

4.	Tulella tehdyt tuhotyöt rikosprosessissa.....	229
4.1.	Johdanto.....	229
4.2.	Normatiivinen toimintaympäristö	230
4.2.1.	Rikoslain kokonaisuudistus ja yleisvaaralliset rikokset	230
4.2.2.	Abstraktinen ja konkreettinen vaara	231
4.2.3.	Törkeä tekomuoto.....	233
4.2.4.	Tuhotyön yritys.....	233
4.2.5.	Tuottamuksellinen tekomuoto	234
4.3.	Oikeustapausten läpikäynti.....	236
4.3.1.	Tyypitapaukset.....	236
4.3.2.	Omakotitalot ja abstraktinen yleinen vaara.....	239
4.3.3.	Muut tilanteet.....	241
4.4.	Johtopäätöksiä	244

Jussi Tapani

5.	Tulella toteutetut törkeät vahingonteot ja petokset oikeuskäytännössä	247
5.1.	Vahingontekorikokset	247
5.1.1.	Yleistä	247
5.1.2.	Erittäin suuri taloudellinen vahinko	248
5.1.3.	Asianomistajan taloudellisen aseman merkitys.....	252
5.1.4.	Kokonaisarvostelu	253
5.1.5.	Rikoskonkurrenssi.....	255
5.1.6.	Yritys	260
5.1.7.	Tahallisuus	261
5.2.	Petos.....	263
5.2.1.	Yleistä	263
5.2.2.	Rikoskumppanuus ja avunanto	264
5.2.3.	Petoksen yritys	269
5.2.4.	Erehdyttämisen kohde ja vahingonkärsijä.....	270

Päivi Mäkelä

6.	Teko- ja tekijäpiirteet tuhotöinä ja törkeinä vahingontekoina tutkituissa rikoksissa....	273
6.1.	Pääluvun tavoitteet ja rakenne	273
6.2.	Aiemman tutkimuksen lähtökohtia ja joitakin keskeisimpiä tuloksia.....	274
6.2.1.	Erilaiset tieteenalat, erilaiset lähestymistavat	274
6.2.2.	Psykologian piirissä tehtyjä tarkasteluja palorikoksista ja niiden tekijöistä ..	274
6.2.2.1.	Luokitteluja palorikosten tekijöistä	274

6.2.2.2.	Vaihtoehtoinen jäsenitys: Canterin ja Fritzonin mallinnos.....	276
6.2.2.3.	Profilointi ja tahallisesti sytytetty palot	277
6.2.2.4.	Tahallisesti sytytettyjen palotapausten sarjoittaminen ja geoprofilointi	278
6.2.3.	Psykiatrian piirissä tehtyjä tarkasteluja tekijöistä	280
6.2.3.1.	Palojen sytyttäjien psykiatrisen tutkimuksen lähtökohtia.....	280
6.2.3.2.	Palojen sytyttäminen ja käytös- ja hillitsemishäiriöt.....	281
6.2.3.3.	Sytyttäjien psykiatrinen sairastavuus – vertailua henkirikoksen tehneisiin	283
6.3.	Läpivirtaustutkimuksen edut aiempiin tutkimuksiin nähden	285
6.4.	Aineiston rajaaminen ja sen perustelut	287
6.5.	Tapausten tunnuspiirretaulukko: teko- ja tekijäpiirteiden kartoitus ja analysointi ...	289
6.6.	Tapausaineiston tekijä- ja tekopiirteet ja niiden suhteuttaminen aikaisempaan tutkimustietoon	290
6.6.1.	Tapausten eriyttäminen rikosprosessissa vahvistetun rikosnimikkeen mukaan ja tarkastelun rajaukset.....	290
6.6.2.	Tekijänpirteet	292
6.6.2.1.	Tekijän sukupuoli ja kansalaisuus	292
6.6.2.2.	Tekijän ikä	293
6.6.2.3.	Useampi rikoksenteijä	294
6.6.2.4.	Tekijän siviilisääty	295
6.6.2.5.	Tekijän sosiaalinen asema	296
6.6.2.6.	Terveysongelmat, kehitysvammaisuus, syyntakeisuus.....	297
6.6.2.7.	Päihdeongelmat	301
6.6.2.8.	Itsetuhoisuus	303
6.6.2.9.	Palon sytyttäminen omassa kodissa	304
6.6.2.10.	Tekijän suhde sytytettyyn kohteeseen, aiemmat rikokset kohteeseen.....	306
6.6.2.11.	Kohteen valitsemisen taustat: parisuhde/ex-parisuhde, erimielisyydet, laukaisevat tekijät.....	307
6.6.2.12.	Käyttäytyminen sytyttämisen jälkeen	310
6.6.2.13.	Tekijän tuleminen tekopaikalle	311
6.6.2.14.	Tekijän kodin tai muun relevantin elämänpiirin yhteys tekopaikkaan	312
6.6.2.15.	Tekijän tekoa edeltänyt ja sitä seurannut rikollisuus	314
6.6.3.	Teonpiirteet	318
6.6.3.1.	Sytyttämisen kohde.....	318
6.6.3.2.	Teon ajankohta ja valmistelu	320
6.7.	Palorikosten uusijat.....	322
6.7.1.	Aineisto: ominaisuudet ja rajoitukset	322
6.7.2.	Siirtyä vuoteen 2007 kiinnittyvästä tarkastelusta yleensä palorikosten uusijoihin.....	323
6.7.2.1.	Piirteitä palorikosten uusijoista	324
6.7.2.2.	Palorikosten uusijoiden muut rikokset	326
6.8.	Tekijä- ja tekopiirteet sekä palorikosten uusijat: yhteenvetoa.....	327
6.8.1.	Tutkimusasetelma yhtenä tutkimuksen tuloksena.....	327
6.8.2.	Tuhotyöt vs. vahingontekorikokset.....	328
6.8.3.	Palorikosten uusijat	329
6.8.4.	Tutkimustehtävien hahmottelua tulevaisuuteen	330

Päivi Mäkelä, Jussi Tapani, Mari Lehtimäki, Dan Frände

7. Johtopäätökset	335
7.1. Palonsyyn tutkinta.....	335
7.2. Tuhotööririkosten tutkinnan ja rikosprosessin piirteet	337
7.3. Tulella toteutetut törkeät vahingonteot ja niiden keskeisimmät tulkintakysymykset	340
7.4. Palot ja petosrikokset: ongelmana näyttö	342
7.5. Tutkittujen rikosten läpivirtausaika rikosprosessissa	343
7.6. Palorikosten tekijät ja palorikosten uusijat läpivirtausaineiston valossa.....	344
7.7. Empiirisestä tarkastelusta johdettavia tulkinta- ja toimintaehdotuksia	346
7.8. Jatkotutkimuksen tarpeet	348
Liite 1	351
Liite 2	353

Kirjoittajat

Dan Frände, OTT, VT, rikos- ja prosessioikeuden professori, Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta. Frände on julkaissut useita teoksia rikosoikeudesta ja rikosprosessioikeudesta, viimeisimpänä niistä *Yleinen rikosoikeus* (2012). Tuhotyörikoksia hän on käsitellyt erityisesti teoksessa *Keskeiset rikokset* (2010). Frände on toiminut myös oikeusneuvoksena korkeimmassa oikeudessa, ja hän on mukana niin poliisien, syyttäjien kuin tuomarienkin ammatillisessa koulutuksessa.

Mari Lehtimäki, HTK, Itä-Suomen yliopisto ja vanhempi rikoskonstaapeli, Helsingin poliisilaitos. Lehtimäellä on pitkä käytännön kokemus rikostutkinnasta ja erityisesti palonsyyn tutkinnasta. Lehtimäen poliisin alipäällystötutkintoa varten tekemä tutkielma *Kuka tutkii tulipalot?* (2007) on ollut tähän asti ainut esitys palonsyyn tutkinnan viranomaisyhteistyöstä, sen toimivuudesta, ongelmista ja kehittämismahdollisuuksista. Lehtimäen tutkimusosuuden aineisto on ollut pohjana myös hänen aiheesta tekemäänsä pro gradu -tutkielmaan hallintotieteiden maisterin tutkintoa varten.

Päivi Mäkelä, VTM, tutkija, Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta. Mäkelä teki yhdessä oikeussosiologian ja kriminologian professori Ahti Laitisen kanssa vuonna 2008 ilmestyneen tutkimuksen *Tahallisesti sytytetyt tulipalot Suomessa*. Hän on vuodesta 2007 lähtien aktiivisesti osallistunut Tuhopolttojen ennaltaehkäisyn seurantaryhmän toimintaan (vuoden 2010 alusta Tahallisten palojen ennaltaehkäisyn seurantaryhmä). Mäkelä on omien osuuksiensa ohella työstänyt valtaosin tutkimuksessa käytetyt kvantitatiiviset tiedot, ja osallistunut projektin koordinointiin.

Jussi Tapani, OTT, VT, rikosoikeuden professori, Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta. Tutkimushankkeen vastuullisena johtajana toiminut Tapani on julkaissut useita teoksia rikosoikeudesta. Hän on tutkimustyössään keskittynyt ennen kaikkea rikosoikeuden yleisiä kysymyksiä käsitteleviin aiheisiin ja talousrikollisuuteen. Tapanin väitöskirja käsitteli petosrikoksia, ja hänen viimeisin tässä tutkimuksessa käsiteltäviin teemoihin liittyvä teos on *Yrittänyttä ei laiteta? Rikoksen yrityksen rangaistavuus* (2010). Tapanilla on erittäin laaja kokemus poliisien, syyttäjien, tuomarien ja asianajajien kouluttamisesta.